

ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษา กับภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์¹

ศศิพิมพ์ ภูระหงษ์¹ และ ศิริพร ภักดีผาสุข²

บทคัดย่อ

หนังสือเรียนสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาที่ผลิตหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ส่วนใหญ่เริ่มมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในหนังสือเรียนสุขศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลศึกษาพบกลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทน ได้แก่ การใช้คำอ้างถึง การใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้มูลบท การใช้โครงสร้างประโยค การใช้สัทพยางค์ และการใช้วัจนกรรม กลวิธีเหล่านี้นำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศทั้งภาพตัวแทนที่พึงประสงค์ ได้แก่ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ปกติและเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น และภาพตัวแทนที่ไม่พึงประสงค์ที่โดดเด่น ได้แก่ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิต่าง ๆ เป็นผู้ถูกรังเกียจ และเป็น “คนอื่น” บังคับทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความคิดเดิมในสังคม กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการปรากฏการนำเสนอกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสื่อสาธารณะที่เพิ่มมากขึ้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าแม้ว่าหนังสือเรียนจะมีการนำเสนอเกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น แต่ก็ยังปรากฏภาพตัวแทนที่สื่ออคติด้านลบและอาจนำไปสู่การผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ

คำสำคัญ ภาพตัวแทน วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
กลวิธีทางภาษา หนังสือเรียนสุขศึกษา
ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

^{1 2} คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเทศไทย

¹ mim_sasi@hotmail.com

² spr1141@hotmail.com

* ผู้รับผิดชอบหลัก

บทความวิจัย

รับบทความ: 3 มีนาคม 2566

แก้ไขบทความ: 23 พฤษภาคม 2566

ตอบรับ: 29 พฤษภาคม 2566

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศสภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Relationship between Linguistic Devices and Representation of LGBTQIA+ in Secondary School Health Education Textbooks: A Critical Discourse Analysis

Sasipim Phurahong^{1*} and Siriporn Phakdeephassook²

Abstract

In most of the secondary school health education textbooks published after the proclamation of the Gender Equality Act, B.E. 2558 (2015), the content regarding LGBTQIA+ has been presented. Corresponding to this development, this study is aimed at investigating the relationship between linguistic devices and the representation of LGBTQIA+ in these textbooks adopting the framework of critical discourse analysis.

The analysis reveals that six devices are adopted for representing the LGBTQIA+ including the uses of referring terms, lexical choices and collocation, presupposition, sentence structures, intertextuality, and speech acts. These devices are adopted for the construction of two main groups of representations of LGBTQIA+, namely desirable representations and undesirable ones. The desirable representations include *LGBTQIA+ are normal and equal to other genders*. Some distinctive undesirable representations include *LGBTQIA+ are those whose opportunities and rights are still restricted, those who are victimized, and those who are considered "the other."* Several social factors related to the representation of LGBTQIA+ include social bias against LGBTQIA+, laws related to gender issues, and the increasing appearance of LGBTQIA+ in public media.

It is found that these textbooks are more open and supportive of LGBTQIA+. However, there still exist representations of LGBTQIA+ signifying negative attitude against them which may lead to the reproduction of gender inequalities.

Keywords: representation, critical discourse analysis, linguistic devices, health education textbooks, LGBTQIA+

^{1,2} Faculty of Arts
Chulalongkorn University
Thailand

¹ mim_sasi@hotmail.com

² spr1141@hotmail.com

* Correspondence

Research Article

Received: 3 March 2023

Revised: 23 May 2023

Accepted: 29 May 2023

1. บทนำ

ปัจจุบันความคิดเรื่องเพศของคนในสังคมเริ่มมีความแตกต่างจากในอดีต แต่เดิมความคิดเกี่ยวกับการจัดจำแนกเพศมักใช้สรีระทางร่างกายเป็นเกณฑ์ เมื่อพิจารณาจากสรีระที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ มนุษย์จึงแบ่งเป็นเพศหญิงและเพศชายเท่านั้น แต่ในปัจจุบันความคิดเรื่องเพศในสังคมไทยนั้นเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากคำว่า “เพศสภาวะ” (gender) ที่มีการใช้และถูกกล่าวถึงมากขึ้นกว่าในอดีต ชีรา ทองกระจ่าย (2565, น. 6) ให้ความหมายของเพศสภาวะหรือเพศสภาพว่า หมายถึง “บทบาทความเป็นเพศที่ถูกกำหนดและประกอบสร้างขึ้นจากขนบธรรมเนียม ประเพณี โครงสร้างอำนาจ และกลไกทางสังคมต่าง ๆ ไม่มีสถานะตายตัว และไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับเพศสรีระหรือเพศกำเนิด” แสดงให้เห็นว่าเพศมีความหลากหลาย ไม่ได้มีแต่เพียงเพศหญิงและเพศชายตามสรีระทางร่างกายเท่านั้น

บทบาทหรือการแสดงสถานะทางเพศไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมตกลงรับรู้ร่วมกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการที่เกิดจากการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ทำให้เกิดเป็นการเรียนรู้ เข้าใจ ยอมรับ จนกลายเป็นการปลูกฝังความคิดเรื่องเพศแก่คนในสังคม เครื่องมือที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างความรับรู้และความเข้าใจเรื่องเพศมีอยู่หลากหลาย อาทิ วัฒนธรรม สื่อสารมวลชน ศาสนา รวมถึงกระบวนการศึกษา

หากกล่าวถึงกระบวนการศึกษา หนังสือเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ หนังสือเรียนถูกผลิตขึ้นโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ และต้องได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการจึงสามารถตีพิมพ์ เผยแพร่ และใช้ในการเรียนการสอนได้ ด้วยเหตุนี้หนังสือเรียนจึงได้รับการยอมรับจากคนในสังคมว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เนื้อหา รวมถึงความคิดความเชื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏผ่านตัวบทจึงถูกถ่ายทอดและส่งต่อไปยังผู้เรียนได้โดยง่าย สอดคล้องกับทิวสันต์ สุขวิสิทธิ์

(2554, น. 2) กล่าวว่า “ในสังคมไทยหนังสือเรียนได้รับการตีความว่าเป็นแหล่งรวมความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสม อุดมการณ์ ความคิดความเชื่อที่อยู่ในสังคมและปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนจึงสามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนได้โดยง่าย”

ใน พ.ศ. 2561 มีการรายงานข่าวถึงความไม่เหมาะสมของการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศในหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา ดังเช่น การรายงานข่าวของสำนักข่าวโพสต์ทูเดย์ที่พาดหัวข่าวว่า “หนังสือเรียนสุขศึกษาระบุเนื้อหา ‘ห้ามคบเพื่อนเกย์-เพศที่สาม’” เนื้อหาข่าวกล่าวถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศที่ปรากฏในหนังสือเรียนสุขศึกษา และได้กล่าวถึงผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (สพฐ.) ที่ได้ตอบคำถามเรื่องนี้ว่า เนื้อหาของหนังสือเรียนที่มีการเผยแพร่ชิ้นนี้เป็นหนังสือเรียนที่ผลิตขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2551 ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2561) อยู่ระหว่างการทบทวนและแก้ไขตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559

เมื่อมีการรายงานข่าวถึงเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมในหนังสือเรียนสุขศึกษา ผู้ผลิตหนังสือเรียนจึงมีการปรับปรุงเนื้อหาเรื่องเพศ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้กล่าวว่า “ในอดีตความเท่าเทียมระหว่างเพศมักจะมองเพียงแค่ระหว่างเพศชายและเพศหญิง แต่ปัจจุบันต้องมองความเท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558” (พรสุข หนูณิรันดร์ และคณะ, 2563, น. 66)

จากข้อความที่ปรากฏในหนังสือเรียนสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ได้กล่าวไปข้างต้น แสดงให้เห็นว่าหนังสือสุขศึกษามุ่งเน้นการนำเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศมากยิ่งขึ้น มีการกล่าวถึงเพศสถานะต่าง ๆ ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เนื้อหาเรื่องเพศสถานะที่ปรากฏในหนังสือเรียนนั้นมีการนำเสนอทั้งโดยตรงและแฝงไว้ผ่านบทสนทนา ดังตัวอย่าง

- (1) ความหลากหลายทางเพศในปัจจุบัน ปัจจุบันสังคมไทยให้การยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นและไม่ถือว่ากลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีความผิดปกติทางจิตและได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในหลายมิติ

1. ด้านระบบการศึกษา มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น สังคมให้การยอมรับและเคารพในตัวตนและการแสดงออกของนักเรียน นักศึกษา เช่น การอนุญาตให้แต่งกายตามเพศสภาพ หรือเพศวิถีในสถานศึกษาบางแห่ง สามารถเข้าศึกษาได้ทุกสาขา แต่บางแห่งยังไม่สามารถทำได้

(พรสุข นุ่นนิรันดร์ และคณะ, 2562, น. 60)

ตัวอย่างที่ (1) เป็นการนำเสนอประเด็นในด้านบวก แต่เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจะพบว่าจะมีการนำเสนอในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ กล่าวคือ ผู้เขียนนำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากยิ่งขึ้น เช่น โอกาสทางด้านการศึกษา แต่แม้ว่าจะได้รับการยอมรับมากขึ้น แต่ก็ยังถูกจำกัดโอกาสบางประการอยู่ดี เพราะผู้เขียนนำเสนอว่า “แต่บางแห่งยังไม่สามารถทำได้” และยังแสดงให้เห็นว่าสังคมเป็นฝ่ายตัดสินใจที่จะ “ให้การยอมรับ” “เคารพ” หรือ “อนุญาต” หรือไม่

การนำเสนอเนื้อหาบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ได้กล่าวไปข้างต้นแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนสุขศึกษามีการเปิดพื้นที่ให้กับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่อาจยังมีคนบางกลุ่มในสังคมที่ยังไม่เปิดโอกาสหรือยังไม่ยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะเช่นนี้อาจส่งผลกระทบต่อความคิด ทักษะคิด รวมถึงความเชื่อและการรับรู้ “ภาพตัวแทน” ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศของคนในสังคม เพราะภาพที่ถูกนำเสนอจากหนังสือเรียนหากเป็นภาพที่ผลิตซ้ำ หรือปรากฏซ้ำ ผู้รับดับทหรือผู้เรียนอาจเข้าใจว่าภาพนั้นคือ “ภาพจริง” ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

ทั้งนี้จึงน่าสนใจว่าภาพตัวแทนของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาปรากฏลักษณะใดบ้าง และภาพตัวแทนนั้นสะท้อนให้เห็นถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศจริงหรือไม่

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบงานวิจัยของวิจิตร ว่องวาริทิพย์ (2559) ที่ศึกษาข้อมูลของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ตีพิมพ์ก่อน พ.ศ. 2559 และงานวิจัยของภัทริยา แรมวัลย์ (2563) ที่ศึกษาหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ตีพิมพ์หลัง พ.ศ. 2560 ในประเด็นรูปแบบและลักษณะของเพศวิถี รวมถึงการผลิตซ้ำของมายาคติเพศวิถี งานวิจัยทั้ง 2 เล่มนี้เป็นการศึกษาโดยการวิเคราะห์ตัวบท โดยไม่ได้ใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และภาพตัวแทน การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาพตัวแทนของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และภาพตัวแทน เพื่อให้ทราบถึงชุดความคิดที่มีอิทธิพลต่อความคิดเกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศของคนในสังคม รวมถึงเพื่อให้คนในสังคมเกิดการตระหนักรู้ถึงบทบาทของภาษาในหนังสือเรียนที่เป็นเครื่องมือในการนำเสนอความคิดและความเชื่อต่าง ๆ ของผู้ผลิตตัวบทผู้คนในสังคม

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 กำหนดขอบเขตของข้อมูล

จากการสำรวจการจัดจำหน่ายของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในร้านจำหน่ายหนังสือ² พบว่ามีการจัดจำหน่ายทั้งสิ้น 5 สำนักพิมพ์ ได้แก่ สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ วัฒนาพานิช สกสค. อักษรเจริญทัศน์ และ เอมพันธ์ ผู้วิจัยจึงศึกษาหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษา จากทั้ง 5 สำนักพิมพ์นี้ โดยศึกษาจากหนังสือเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาทั้ง 6 ระดับชั้น ที่ตีพิมพ์ล่าสุดของแต่ละสำนักพิมพ์ รวมทั้งสิ้น 30 เล่ม

3.3 วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์หลักวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แล้วจึงวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยใช้กรอบการวิเคราะห์วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลอฟ (Fairclough, 1995a, 1995b)

3.4 เรียบเรียง สรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย

4. แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

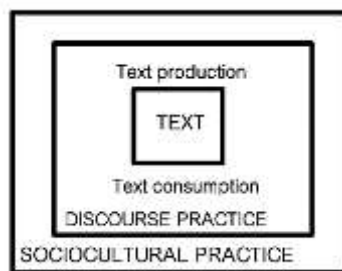
4.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis: CDA) มุ่งศึกษา วาทกรรมในฐานะกระบวนการทางสังคม และวิเคราะห์บริบทสังคมควบคู่ไปด้วย

² ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเมื่อ พ.ศ. 2563 จากร้านหนังสือธนบุรีศึกษาและศึกษากันต์พาณิชย์ เนื่องจากเป็นตัวแทนจำหน่ายหลักที่จำหน่ายหนังสือเรียน

ประเด็นวิจัยในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางมิชอบ ความไม่เท่าเทียมกัน และความอยุติธรรมที่ถูกผลิตและสื่อผ่านวาทกรรม รวมถึงต่อต้านความไม่ถูกต้องนั้น ๆ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 30)

แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995b) อธิบายว่า การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์เป็นการศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มคน การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท (text) วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) แฟร์คลัฟได้เสนอกรอบการวิเคราะห์วาทกรรมไว้ว่ามีทั้งสิ้น 3 มิติที่ประกอบกัน ดังนี้

ตัวบท (text) หมายถึง ข้อมูลภาษา ทั้งในระดับเสียง คำศัพท์ ความหมาย ไวยากรณ์ รวมถึงการเชื่อมโยงความในระดับที่เหนือกว่าประโยค

วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) หมายถึง การผลิตตัวบทและการบริโภคตัวบท แฟร์คลัฟ มองว่าวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นสื่อกลางระหว่างตัวบทกับสังคมและวัฒนธรรม จึงมุ่งเน้นศึกษากระบวนการผลิตและเผยแพร่ตัวบท รวมถึงกระบวนการบริโภคและตีความตัวบท

วิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) หมายถึง สถานการณ์หรือปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการผลิตและการบริโภคตัวบท

จากกรอบการวิเคราะห์วาทกรรมแสดงให้เห็นว่าตัวบทถูกล้อมกรอบไว้ด้วยวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่าบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการผลิตและบริโภคตัวบท ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์วาทกรรม นอกจากจะต้องศึกษากลวิธีทางภาษาในตัวบทแล้ว ยังต้องศึกษาถึงวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการวิเคราะห์ของฟาน ไดจ์ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวคิดของฟาน ไดจ์ (van Dijk, 2003) เป็นการวิเคราะห์วาทกรรมในเชิงการใช้อำนาจในทางมิชอบ การครอบงำ รวมถึงความไม่เท่าเทียมกันที่ถูกนำเสนอและผลิตซ้ำ (reproduce) ผ่านตัวบททั้งภาษาเขียนและภาษาพูด โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจ เปิดโปง และต่อต้านความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

การครอบงำตามแนวคิดของฟาน ไดจ์ (van Dijk, 2003) จะเริ่มจากการควบคุมจิตใจ (mind control) เพื่อให้เชื่อในเรื่องต่าง ๆ จนเกิดเป็นการควบคุมการกระทำในวาทกรรมสาธารณะ (public discourse) อาทิ ข่าว หนังสือเรียน รายการโทรทัศน์ โฆษณา ล้วนเป็นการผลิตซ้ำอำนาจในสังคม กลุ่มคนที่มีอำนาจในสังคมมักใช้อำนาจในทางมิชอบเพื่อครอบงำคนอีกกลุ่มหนึ่งเพื่อให้คนกลุ่มนั้นมีความคิดหรือพฤติกรรมตามที่กลุ่มคนที่มีอำนาจต้องการ และคงการมีอำนาจในสังคมต่อไป

กล่าวโดยสรุป การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมในสังคม การใช้อำนาจในทางมิชอบเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจและตระหนักถึงอำนาจหรือการถูกครอบงำของกลุ่มคนในสังคม

4.1.2 ภาพตัวแทน

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องภาพตัวแทนที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการการประกอบสร้างความหมายให้กับสรรพสิ่ง ในการศึกษาภาพของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ คำว่า “ภาพตัวแทน” (representation) มีนักวิชาการหลายคนได้อธิบายความหมายไว้ ดังเช่น

ฮอลล์ (Hall, 2003) กล่าวว่า ภาพตัวแทนเชื่อมโยงความหมายระหว่างภาษากับวัฒนธรรม และภาพตัวแทนเป็นส่วนสำคัญในการผลิตความหมายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นและถูกแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในวัฒนธรรมนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่ง (things) มโนทัศน์ (concepts) และสัญญาณ (signs) คือ หัวใจในการผลิตความหมายในภาษา และกระบวนการที่เชื่อมโยงทั้ง 3 นี้เรียกว่า “ภาพตัวแทน”

กาญจนา แก้วเทพ (2545, น. 80) กล่าวถึงภาพตัวแทนไว้ว่า ภาพตัวแทนไม่ใช่สิ่งที่เป็นผลผลิตที่เคยเป็นอยู่หรือมีอยู่ แต่เป็นการประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ (reproduce) ไม่ว่าจะเป็นรูปภาพ ข้อเขียน หลักฐาน ซึ่งภาพตัวแทนจะออกมาเป็นอย่างไร ก็ขึ้นกับว่าภาพตัวแทนนั้นจะถูกนำเสนออย่างไร

นอกจากนี้ ศิริพร ภักดีผาสุข (2561, น. 100-103) ก็ได้นำเสนอว่า ภาพตัวแทนหมายถึง การใช้ภาษาหรือสัญญาณนำเสนอภาพของสรรพสิ่งในความคิดออกสู่โลกภายนอก การประกอบสร้างภาพตัวแทนเกี่ยวข้องกับจุดยืนหรือมุมมองของบุคคลนั้นต่อสิ่งต่าง ๆ ผ่านการเลือกสรร ตัดสิน ประเมินค่า แล้วจึงนำเสนอผ่านภาษา

ดังนั้นภาพตัวแทนจึงหมายถึง กระบวนการการประกอบสร้างทางความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ผ่านภาษาหรือสัญญาณ เพื่อนำเสนอภาพของสิ่งที่อยู่ในความคิดออกสู่ภายนอก ภาพที่นำเสนอถูกประกอบสร้างขึ้นจากกระบวนการเลือกสรร ประเมินค่า และตีความ อาจไม่ได้นำเสนอความเป็นจริงทั้งหมด เป็นเพียงสิ่งที่เกิดจากการประกอบสร้างตามความต้องการของผู้ส่งสาร การใช้แนวคิดนี้ในวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้คนในสังคมทราบว่าผู้ผลิตตัวบทหนังสือเรียนมีมุมมองหรือความคิดต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างไร รวมถึงมุมมองนั้นมีความคิดที่แฝงไว้เบื้องหลังหรือไม่

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบงานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็กตามแนวทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ พบงานวิจัยของ **สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ และคณะ**

(2547) ที่ศึกษาอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็ก งานวิจัยของ **วิสันต์ สุขวิสิทธิ์** (2554) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย หลักสูตรประถมศึกษา **อุมาวัลย์ ชีซ้าง** (2555) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ งานของ **ณัฐพร พานโพธิ์ทอง** (Panpothong, 2015) ที่ศึกษาหนังสือเรียนวิชาประวัติศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษา หรืองานของ **วิภาดา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต** (2559) ที่ศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นชาย-ความเป็นหญิงในหนังสือสำหรับเด็ก ผลการศึกษาของงานวิจัยข้างต้นล้วนแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนหรือหนังสือสำหรับเด็ก นอกจากจะเป็นแหล่งความรู้ทางวิชาการแล้ว ยังเป็นสารทางอุดมการณ์ได้อีกด้วย เนื่องจากการถ่ายทอดความคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ จากผู้ผลิตตัวบทสู่ผู้รับตัวบท ซึ่งผู้รับตัวบทนั้นจะรับสารทางอุดมการณ์หรือความคิดความเชื่อมาโดยไม่ทันตั้งตัว

งานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาในประเด็นเรื่องเพศ พบงานวิจัยของ **วิจิตร ว่องวาริทิพย์** (2559) ที่วิเคราะห์การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศโดยมุ่งเน้นศึกษากลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการศึกษพบว่าหนังสือเรียนมีการนำเสนอเนื้อหาที่มีอคติทางเพศค่อนข้างมาก รวมถึงอคติในเรื่องความหลากหลายทางเพศ มองว่าเพศปกติ คือ เพศหญิงและเพศชาย ส่วนกลุ่มคนที่รักเพศเดียวกันหรือแสดงออกไม่ตรงกับเพศกำเนิดจะถูกจัดให้เป็นกลุ่มที่มีความผิดปกติ แต่งานวิจัยของ **วิจิตร ว่องวาริทิพย์** (2559) ไม่ได้มุ่งเน้นการศึกษากลวิธีทางภาษาหรือใช้แนวคิดว่าทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการศึกษา เพียงแต่บรรยายให้ทราบถึงการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศ และให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงแก้ไขเพียงเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาหนังสือเรียนสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ งานวิจัยของ **ภัทริยา แรมวัลย์** (2563) ที่ศึกษารูปแบบและลักษณะของเพศวิถี รวมถึงวิเคราะห์

การผลิตซ้ำของมายาคติเพศวิถี ผลการศึกษาพบว่าหนังสือเรียนนำเสนอให้เห็นถึงเพศวิถีแบบคู่ต่างเพศซึ่งคือผู้หญิงและผู้ชาย แต่ก็ยังปรากฏการนำเสนอเนื้อหาของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และมีการปลูกฝังความเท่าเทียมระหว่างเพศ แต่เนื้อหาดังกล่าวพบในความถี่ที่ไม่สูงมาก งานวิจัยของภทริยา แรมวัลย์ (2563) ไม่ได้ศึกษากลวิธีทางภาษาหรือใช้แนวคิดว่าทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการวิเคราะห์ เพียงแต่นำเสนอให้เห็นถึงข้อมูลและภาพประกอบที่มีการกล่าวถึงประเด็นเรื่องเพศวิถี ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ของผู้วิจัยจึงแตกต่างจากงานวิจัยทั้ง 2 เล่ม ในแง่ขอบเขตการศึกษา รวมถึงแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศโดยใช้แนวคิดว่าทฤษฎีวิพากษ์หรือภาพตัวแทน พงงานวิจัยของธีระ บุษบกแก้ว (2553) ที่ศึกษากลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่ม ‘เกย์ออนไลน์’ ที่ผู้วิจัยพบว่าอัตลักษณ์เกย์ที่นำเสนอมักเป็นภาพด้านบวกเกี่ยวกับตนเอง แต่ก็ยังปรากฏกลวิธีทางภาษาที่มีความคิดด้านลบต่อตนเองแฝงอยู่ งานวิจัยของคชาธิป พาณิชตระกูล (2556) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์ พบว่าภาพแทนชายรักชายแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ ชายรักชายเป็นพวกวิปริตผิดเพศ และชายรักชายเป็นคนธรรมดาทั่วไป ซึ่งภาพแทนชายรักชายที่เป็นพวกวิปริตผิดเพศมีการปรากฏมากกว่า จากงานวิจัยทั้ง 2 เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนที่แปลกแยกหรือแตกต่างจากคนในสังคม การศึกษาของผู้วิจัยครั้งนี้จึงจะนำงานวิจัยเหล่านี้มาใช้ในการอภิปรายผลต่อไป

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่ามียกวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทน ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศทั้งสิ้น 6 กลุ่ม ได้แก่ การใช้คำอ้างถึง การใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้โครงสร้างประโยค การใช้มูลบท การใช้สัทพจน์ และการใช้วัจนกรรม กลวิธีทางภาษาสื่อภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนำเสนอภาพตัวแทนทั้งที่พึงประสงค์ ได้แก่ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ และเท่าเทียมกับเพศภาวะอื่นมากขึ้น และภาพตัวแทนที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้แก่ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิต่าง ๆ เป็นผู้ถูกกระทำ เป็นผู้เป็นอื่น ได้รับการคุ้มครองดูแล ประสบปัญหาในการใช้ชีวิต เป็นผู้ผิดปกติ มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ และประพฤตินอกรีต ไม่เหมาะสม มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

ตารางแสดงกลวิธีทางภาษาและภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

ภาพตัวแทน ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ	กลวิธีทางภาษา		การใช้คำอ้างอิง		การใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน					การใช้รูปแบบ		การใช้โครงสร้างประโยค				การใช้สัทพ		การใช้วัฒนธรรม	
	คำอ้างอิงสังคม+การยอมรับ+คำอ้างอิงผู้ที่มีความหลากหลาย	คำอ้างอิงผู้ที่มีความหลากหลาย+การระบุปัญหา	คำอ้างอิงผู้ที่มีความหลากหลาย+ความเท่าเทียม	คำอ้างอิงสังคม+ความรุนแรง+คำอ้างอิงผู้มีความหลากหลาย	คำอ้างอิงผู้ที่มีความหลากหลาย+การประเมินค่า	คำอ้างอิงสังคม+การคุ้มครอง+คำอ้างอิงผู้ที่มีความหลากหลาย	คำอ้างอิงผู้ที่มีความหลากหลาย+การปรับตัว	คำอ้างอิงผู้ที่มีความหลากหลาย+ชนิดติดต่อทางเพศสัมพันธ์	ปฏิเสธรูปแบบ	มีปัญหาคือไม่ได้ให้ที่ยอมรับระหว่างเพศเกิดขึ้นในสังคม	ผู้ที่มีความหลากหลายมีความวิตกกังวล	แสดงความสัมพันธ์แบบเบ็ดเสร็จ	แสดงเหตุการณ์ในอดีต-ปัจจุบัน	แสดงความขัดแย้ง	แสดงความเห็นใจ	การอ้างกฎหมาย	การอ้างงานวิจัย		
1.1 ผู้ที่มีความหลากหลายเป็นบุคคลปกติ	✓								✓										✓
1.2 ผู้ที่มีความหลากหลายเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น		✓	✓									✓							
2.1 ผู้ที่มีความหลากหลายยังถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิ์ต่าง ๆ		✓								✓		✓	✓	✓					
2.2 ผู้ที่มีความหลากหลายเป็นผู้ถูกกระทำ					✓					✓									
2.3 ผู้ที่มีความหลากหลายเป็นผู้เป็นอื่น	✓	✓					✓												✓
2.4 ผู้ที่มีความหลากหลายได้รับการคุ้มครองดูแล						✓							✓			✓			
2.5 ผู้ที่มีความหลากหลายประสบปัญหาในการใช้ชีวิต		✓									✓	✓							
2.6 ผู้ที่มีความหลากหลายเป็นผู้ผิดปกติ	✓																		
2.7 ผู้ที่มีความหลากหลายมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ							✓											✓	
2.8 ผู้ที่มีความหลากหลายประพาศิตนไม่เหมาะสม					✓										✓				

5.1 ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

จากการศึกษาภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศพบว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 ภาพหลัก ได้แก่ ภาพตัวแทนที่พึงประสงค์และภาพตัวแทนที่ไม่พึงประสงค์

5.1.1 ภาพตัวแทนที่พึงประสงค์ หมายถึงภาพตัวแทนที่นำเสนอภาพด้านบวก ความพึงประสงค์ หรือความเท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แบ่งเป็น 2 ภาพตัวแทนย่อย ได้แก่

1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ

หมายถึง ภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติทั่วไป ไม่ได้แตกต่างจากผู้อื่นและผู้ชาย พบกลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนนี้ ทั้งสิ้น 3 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศลักษณะที่พบได้แก่ การใช้คำอ้างถึงที่แสดงถึงความหลากหลาย เช่น *ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ* 2) การใช้มูลบท โดยการปฏิเสธมูลบทว่าความหลากหลายทางเพศไม่ใช่เรื่องผิดปกติ และ 3) การใช้วัจนกรรมขึ้นนำต่อคนในสังคมและผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ดังตัวอย่าง

- (2) จากความหมายของเพศทั้ง 2 มิติจะพบได้ว่า “เพศ” ไม่ได้มีเพียงแค่เพศชายและเพศหญิงเท่านั้น แต่เป็นสถานะที่ลื่นไหลไม่ตายตัวและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพศของบุคคลไม่ได้ถูกกำหนดและควบคุมตามเพศโดยกำเนิดเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่บุคคลสามารถแสดงออกได้ตามความต้องการตามสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น ในปัจจุบันจึงเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางเพศ

(กิตติ ปรมัตถผล และคณะ, 2562ข, น. 39)

ตัวอย่างที่ (2) ผู้ผลิตตัวบทมีการปฏิเสธมูลบทว่า เพศ “ไม่ได้” มีเพียงแค่เพศชายและเพศหญิง และเพศของบุคคล “ไม่ได้” ถูกกำหนดและควบคุมตามเพศ

โดยกำเนิดเท่านั้น แสดงให้เห็นถึงความคิดเดิมของคนในสังคมว่า เพศมีแต่เพียงเพศชายและเพศหญิงที่ถูกกำหนดและควบคุมตามเพศโดยกำเนิด แต่ผู้เขียนต้องการปฏิเสธความคิดนี้ว่า แท้จริงแล้วเพศไม่ได้มีเพียงชายและหญิงที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ แต่เพศเป็นสิ่งที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงได้ จึงสื่อภาพตัวแทนว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ ไม่ได้แตกต่างจากผู้หญิงและผู้ชาย

- (3) การยอมรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของการเจริญเติบโต จะช่วยให้วัยรุ่นปฏิบัติตนต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และพัฒนาการทางเพศได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทำได้ ดังนี้

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับฮอร์โมนเพศที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ได้แก่ ...ไม่ควรเขินอาย ปกปิดหรือปฏิเสธสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ **สร้างความภาคภูมิใจในเพศของตนเห็นคุณค่าในเพศของตน ซึ่งคุณค่านั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศโดยกำเนิด**

(อุทัย สงวนพงษ์ และ สุณัฐรา สงวนพงศ์, 2563, น. 43)

ตัวอย่างที่ (3) ผู้เขียนเลือกใช้วัจนกรรมชี้แนะ โดยแนะนำถึงการยอมรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติในวัยรุ่น โดยแนะนำว่าให้ “สร้างความภาคภูมิใจในเพศของตน เห็นคุณค่าในเพศของตน ซึ่งคุณค่านั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศโดยกำเนิด” แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทต้องการส่งต่อความคิดว่าทุกเพศมีคุณค่าในแบบของตนเอง ทุกคนควรภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเพศใดก็ตาม อาจตรงหรือไม่ตรงกับเพศโดยกำเนิดก็ได้ แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งการใช้วัจนกรรมชี้แนะเพื่อให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเห็นคุณค่าในเพศของตนเอง และสร้างความภาคภูมิใจในเพศของตนเองนี้ อาจแฝงความคิดที่ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศขาดความภูมิใจหรือความมั่นใจในความคิดของตนเองไว้ได้เช่นกัน

2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศภาวะอื่นมากขึ้น

หมายถึง ภาพตัวแทนที่นำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสถานะทางสังคมเท่าเทียมกับผู้หญิงและผู้ชายมากขึ้น ปรากฏกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ทั้งสิ้น 2 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่พบ คือ 1.1) การใช้คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการยอมรับ เช่น ได้รับการยอมรับมากขึ้น 1.2) การใช้คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียม และ 2) การใช้โครงสร้างประโยคแสดงเหตุการณ์ในอดีต-ปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

- (4) ความเชื่อทางเพศเกิดขึ้นจากมุมมองหลายมิติจากสังคมไทยที่ได้เปิดกว้างสำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้แก่

3) สิทธิและความเท่าเทียมทางเพศมีการขับเคลื่อนทางสังคมในการส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมในกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีสิทธิและได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน

(พรสุข หนูนิรันดร์ และคณะ, 2563, น. 67)

- (5) ในอดีตความเท่าเทียมระหว่างเพศมักจะมองเพียงแค่ว่าชายและเพศหญิง แต่ปัจจุบันต้องมองความเท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

(พรสุข หนูนิรันดร์ และคณะ, 2563, น. 66)

จากตัวอย่างที่ (4) มีการปรากฏร่วมกันของคำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศกับคำศัพท์เกี่ยวกับความเท่าเทียม คือ มีสิทธิและได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน หรือจากตัวอย่างที่ (5) ผู้ผลิตดัดแปลงเปรียบเทียบเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบัน โดยกล่าวว่าในอดีตความเท่าเทียมระหว่างเพศจะมองเพียงแค่ว่าชายและหญิง

แต่ปัจจุบันต้องมองความเท่าเทียมระหว่างผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย จึงสื่อภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น

5.1.2 ภาพตัวแทนที่ไม่พึงประสงค์

หมายถึง ภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงภาพด้านลบ ความไม่พึงประสงค์ หรือ ความไม่เท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แบ่งเป็น 8 ภาพตัวแทนย่อย ได้แก่

1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิต่าง ๆ

หมายถึง ภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ยังไม่ได้รับโอกาสหรือสิทธิต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่น ปรากฏกลวิธี การนำเสนอภาพตัวแทนนี้ 3 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่ปรากฏ คือ คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศปรากฏร่วมกับคำที่มีความหมายเกี่ยวกับการประสบปัญหา เช่น การไม่รับเข้าทำงาน การถูกเลือกปฏิบัติ การถูกเลิกจ้าง 2) การใช้มูลบท เพื่อสื่อความว่ามีปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเกิดขึ้นในสังคม และ 3) การใช้โครงสร้างประโยคแสดงเหตุ-ผล การใช้โครงสร้างประโยคขัดแย้ง และ การใช้โครงสร้างประโยคแสดงเหตุการณ์ในอดีต-ปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

- (6) การเลือกปฏิบัติและการใช้ความรุนแรงต่อบุคคลที่มีวิถีชีวิตทางเพศและ อัตลักษณ์ทางเพศหลากหลายเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก บุคคลที่เป็น เลสเบี้ยน เกย์ คนรักสองเพศ และคนข้ามเพศ มักประสบปัญหาการเลือก ปฏิบัติในตลาดแรงงาน ตั้งแต่การศึกษาอบรมเพื่อทำงาน การจ้างงาน การปฏิเสธการเข้ารับทำงาน การถูกเลิกจ้าง และการไม่ได้รับโอกาส ฝึกอบรมหรือเลื่อนตำแหน่งไปจนถึงการประกันสังคม

(กิตติ ปรมัตถผล และคณะ, 2562ก, น. 29-30)

จากตัวอย่างที่ (6) มีการปรากฏร่วมกันของคำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศกับคำศัพท์เกี่ยวกับการประสบปัญหา ผู้เขียนนำเสนอถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

กับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นการถูกเลือกปฏิบัติ การปฏิเสธรับเข้าทำงาน การถูกเลิกจ้าง รวมถึงการถูกจำกัดโอกาสบางอย่าง แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิต่าง ๆ

- (7) ความหลากหลายทางเพศในปัจจุบัน ปัจจุบันสังคมไทยให้การยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นและไม่ถือว่ากลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีความผิดปกติทางจิต และได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในหลายมิติ

1. ด้านระบบการศึกษา มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น สังคมให้การยอมรับและเคารพในตัวการแสดงออกของนักเรียน นักศึกษา เช่น การอนุญาตให้แต่งกายตามเพศสภาพ หรือเพศวิถีในสถานศึกษาบางแห่งสามารถเข้าศึกษาได้ทุกสาขา แต่บางแห่งยังไม่สามารถทำได้

(พรสุช หนูนิรันดร์ และคณะ, 2562, 60)

จากตัวอย่างที่ (7) ผู้เขียนนำเสนอว่าในปัจจุบันสังคมยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น เช่น ในด้านการศึกษาที่ “มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น” แต่ก็มีการใช้โครงสร้างประโยคขัดแย้งว่า “แต่บางแห่งยังไม่สามารถทำได้” เสมือนว่าเป็นการเน้นย้ำการถูกจำกัดสิทธิของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นว่าแม้ปัจจุบันสังคมจะเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นแต่ก็ยังเป็นแค่บางส่วนในสังคมเท่านั้น เพราะในบางบริบท ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศก็ยังถูกจำกัดสิทธิหรือโอกาสต่าง ๆ อยู่เช่นเดิม

2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกระทำ

หมายถึง ภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกระทำจากคนบางกลุ่มในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการกระทำต่อร่างกายหรือจิตใจ ปราบกฏวิถีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ ทั้งสิ้น 2 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่พบได้แก่ คำอ้างถึงคนในสังคมปรากฏร่วมกับถ้อยคำที่มีความหมาย

เกี่ยวกับความรุนแรงหรือการแสดงออกเชิงลบ เช่น รุมทำร้าย ใช้วาจาด่าทอ ดุหมิ่น กีดกัน และร่วมกับคำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และ 2) การใช้มูลบทเพื่อสื่อความว่ามีปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเกิดขึ้น ดังตัวอย่าง

- (8) การป้องกันความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศที่เกิดจากการกระทำ การพูด หรือการแสดงออกอย่างรุนแรง หรือการเลือกปฏิบัติต่อผู้อื่นกระทำด้วยสาเหตุจากความชอบหรือการแสดงออกทางเพศ หรือบุคคลนั้นมีวิถีทางเพศแตกต่างจากตน เช่น มีความชอบเพศเดียวกัน และมีการแสดงออกทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด เช่น ผู้ชายรุมทำร้ายกะเทย ผู้หญิงใช้วาจาด่าทอ ดุหมิ่น ผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นชายหรือทอม

(อุทัย สงวนพงษ์ และ สุณัฏฐา สงวนพงศ์, 2563, น. 44)

จากตัวอย่างที่ (8) มีการใช้คำอ้างถึงคนในสังคม คือ ผู้ชายและผู้หญิง ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความรุนแรงหรือการแสดงออกเชิงลบ ผู้เขียนนำเสนอตัวอย่างความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศ คือ ผู้ชาย “รุมทำร้าย” กะเทย ผู้หญิง “ใช้วาจา ด่าทอ ดุหมิ่น” ผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นชาย หรือทอม แม้ว่าการกระทำเหล่านี้จะถูกนิยามว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่ก็เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งผู้ที่ต้องรับการกระทำที่เป็นความรุนแรงเหล่านี้ก็คือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกระทำ ซึ่งผู้กระทำคือผู้ชายและผู้หญิง

- (9) ความรุนแรงทางวัฒนธรรมในเรื่องเพศ ความเชื่อที่ว่า เพศตามธรรมชาติมีเพียงเพศชายและเพศหญิง ส่วนเพศอื่น ๆ “ไม่ธรรมชาติ” จึงส่งผลให้เกิดการกลั่นแกล้ง กีดกันคนข้ามเพศ

(อุทัย สงวนพงษ์, 2563, น. 93)

จากตัวอย่างที่ (9) มีการใช้มูลบทเพื่อนำเสนอให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกกลั่นแกล้งและกีดกันจากคนในสังคม ปัญหาการกลั่นแกล้งกีดกันผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนี้เกิดจากความเชื่อที่ว่าเพศตามธรรมชาติมีเพียงเพศชายและเพศหญิง ส่วนเพศอื่นๆ “ไม่ธรรมชาติ” จึงแสดงให้เห็นภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกระทำ

3) ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้เป็นอื่น

หมายถึง ภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกมองว่าแปลกแยกหรือแตกต่างจากเพศสภาวะอื่น ปรากฏกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนทั้งสิ้น 3 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำอ้างถึงที่แสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยก 2) การใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่พบ คือ การใช้คำอ้างถึงสังคมปรากฏร่วมกับถ้อยคำที่สื่อความหมายถึงการยอมรับ และการปรับตัว เช่น *ปรับตัว เตรียมตัวยอมรับ เข้าใจ ช่วยเหลือ* และการใช้วัจนกรรมขึ้นนำ เพื่อขึ้นนำคนในสังคมเรื่องวิธีการปฏิบัติต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ดังตัวอย่าง

- (10) การเปลี่ยนแปลงเอกสาร ส.ด. 43 ในการยกเว้นการเกณฑ์ทหารสำหรับ **กลุ่มสาวประเภทสอง** หรือผู้หญิงข้ามเพศ เกิดจากการเรียกร้องของเครือข่ายบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

(พรสุข หุ่นนิรันดร์ และคณะ, 2562, น. 58)

จากตัวอย่างที่ (10) มีการใช้คำว่า “กลุ่มสาวประเภทสอง” อ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แสดงให้เห็นว่าในสังคมมีกลุ่มสาวประเภทที่หนึ่ง และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นกลุ่มสาวประเภทที่สอง การใช้คำอ้างถึงที่สื่อความถึงการแยกออกจากกลุ่มนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกมองว่าเป็นอื่น หรือถูกแบ่งแยกจากผู้หญิงและผู้ชาย

- (11) **คนที่**เป็นรักร่วมเพศสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตและสังคมได้ แต่ต้องมีการเตรียมตัว และสังคมต้องเข้าใจและให้ความช่วยเหลือบ้าง เนื่องจากในบางสังคมยังไม่ยอมรับรักร่วมเพศ มีการรังเกียจหรือต่อต้าน ในโรงเรียนที่มีเด็กที่เป็นรักร่วมเพศมักจะมีการล้อเลียน รังเกียจ ไม่ยอมรับให้เข้ากลุ่มเพื่อนปกติ บางกลุ่มในสังคมยังมีการต่อต้าน ทำให้ไม่ได้รับการส่งเสริมในการทำงาน

(กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557ก, น. 78)

จากตัวอย่างที่ (11) ผู้เขียนมีการใช้คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการปรับตัวหรือเตรียมตัว และมีการใช้คำอ้างถึงสังคมร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการยอมรับ แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีมุมมองต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศว่าแปลกแยกหรือแตกต่าง เพราะจะอยู่ในสังคมได้ต้องมีการปรับตัวและเตรียมตัว และคนในสังคมต้องเข้าใจและให้ความช่วยเหลือคนกลุ่มนี้

- (12) การวางตัวต่อผู้อื่น ควรปฏิบัติดังนี้
- การยอมรับและเข้าใจความแตกต่างต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ
 - การเคารพต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ
- โดยเน้นในเรื่องของการให้คุณค่าในความสามารถของบุคคล

(กิตติ ปรมัตถผล และคณะ, 2562ก, น. 34)

ตัวอย่างที่ (12) ผู้เขียนเลือกใช้วัจนกรรมชี้แนะ โดยมีการใช้คำแสดงทัศนภาวะว่า “ควรปฏิบัติ” เพื่อชี้แนะให้ผู้รับตัวบทซึ่งคือ ผู้หญิงและผู้ชายเห็นว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ควรปฏิบัติต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ตัวอย่างนี้คล้ายกับเป็นการนำเสนอภาพที่พึงประสงค์ แต่เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจะพบว่าบทที่หนังสือเรียนมีการนำเสนอหรือสอนให้เข้าใจถึงความแตกต่างหรือยอมรับผู้ที่มี

ความหลากหลายทางเพศน่าจะส่งผลดีต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่ในขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นว่า คนในสังคมยังมองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแตกต่างจากผู้หญิงและผู้ชาย คนในสังคมจึงต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจความแตกต่างนี้

4) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการคุ้มครองดูแล

หมายถึง ภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการดูแลจากคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคม ปรากฏกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ ทั้งสิ้น 3 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่ปรากฏคือ คำอ้างถึงหน่วยงานภาครัฐ ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการคุ้มครองดูแล เช่น *ให้ความคุ้มครอง ให้การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ* และร่วมกับคำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ 2) การใช้โครงสร้างประโยคแสดงเหตุการณ์ในอดีต-ปัจจุบัน และ 3) การใช้สหพ โดยการกล่าวอ้างกฎหมาย

- (13) ในอดีต ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ไม่มีสิทธิที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น และได้รับการเลือกปฏิบัติในทุกมิติ ความหลากหลายทางเพศในปัจจุบัน ปัจจุบันสังคมไทยให้การยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นและไม่ถือว่ากลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีความผิดปกติทางจิต และได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในหลายมิติ

4. ด้านความเท่าเทียม ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรมด้วยเหตุที่บุคคลนั้นแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด

(พรสุข ทุนนิรันดร์ และคณะ, 2562, น. 60)

จากตัวอย่างที่ (13) ผู้เขียนนำเสนอเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบัน โดยเปรียบเทียบให้เห็นว่าในอดีต “ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย”

แต่ในปัจจุบันสังคมไทย “มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในหลายมิติ” ดังในด้านความเท่าเทียมที่มีการใช้สหบทกล่าวอ้างกฎหมายว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งคือ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 การใช้สหบทอ้างถึงพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 แสดงให้เห็นว่าอาจมีปัญหารื่องความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเกิดขึ้นในสังคม ภาครัฐจึงต้องมีการออกกฎหมายความเท่าเทียมระหว่างเพศขึ้นเพื่อคุ้มครองกลุ่มบุคคลเหล่านี้ จึงสื่อภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการคุ้มครองดูแล และผู้ที่สามารถคุ้มครองดูแลได้คือหน่วยงานภาครัฐ

5) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประสบปัญหาในการใช้ชีวิต

ปรากฏกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทนนี้ 3 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่พบคือ การใช้คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการประสบปัญหาในการใช้ชีวิต เช่น *เผชิญกับความเครียด มีผลกระทบต่องานประจำวัน* 2) การใช้โครงสร้างประโยคแสดงเหตุ-ผล และ 3) การใช้มูลบทเพื่อสื่อความว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีความวิตกกังวลดังตัวอย่าง

- (14) แนวทางในการยอมรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลมาจากพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น

3. ในกรณีที่ตนเองเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศควรตระหนักอยู่เสมอว่า ความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องปกติที่สามารถยอมรับและเปิดเผยตัวตนต่อพ่อแม่ เพื่อน และบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้ จะช่วยลดความสับสนและคลายความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

(สมหมาย แดงสกุล และคณะ, ม.ป.ป., น. 60)

จากตัวอย่าง (14) ผู้เขียนมีการใช้มูลบทเพื่อสื่อความว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีความวิตกกังวล การใช้คำว่า “ช่วยลด” ความสับสน และ “คล้าย” ความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีความสับสนและวิตกกังวล กลวิธีนี้จึงสื่อให้เห็นภาพว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประสบปัญหาในการใช้ชีวิต

- (15) ในปัจจุบันความเท่าเทียมระหว่างเพศในมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งไม่ได้มองแค่เพศชายและเพศหญิงเหมือนดังในอดีตเท่านั้น แต่เนื่องจากสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นประกอบกับมีผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงอาจทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศขึ้น เช่น ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกจำกัดด้านการศึกษา การเข้ารับบริการสุขภาพ การได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้นจึงทำให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมได้เหมือนดังเพศชายและเพศหญิง

(พรสุข หุ่นนิรันดร์ และคณะ, 2564, น. 50)

จากตัวอย่าง (15) คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับการประสบปัญหา โดยนำเสนอผ่านโครงสร้างประโยคแสดงเหตุ-ผลว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิต่าง ๆ จนทำให้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

6) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ

หมายถึง ภาพตัวแทนที่นำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ที่มีความผิดปกติหรือแตกต่าง กลวิธีทางภาษาที่พบ ได้แก่ 1) การใช้คำอ้างถึงที่แสดงถึงความผิดปกติ เช่น ผู้ที่มีความผิดปกติทางเพศ เพศเบี่ยงเบน เพื่อนชายที่มีความเบี่ยงเบน

ทางเพศ และ 2) การใช้มูลบทเพื่อสื่อความว่ามีคนในสังคมคิดว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ

- (16) เรื่องความใกล้ชิดสนิทสนมนั้น นักเรียนก็ควรมีความห่าง ถึงแม้ว่านักเรียนหญิงจะสนิทกับเพื่อนชายที่มีความเบี่ยงเบนทางเพศ ถึงอย่างไรก็ดูไม่เหมาะสม ถ้าจะถูกเนื้อต้องตัวกันเกินงาม

(กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557ก, น. 79)

จากตัวอย่าง (16) การใช้คำว่า “เพื่อนชาย” ที่มี “ความเบี่ยงเบนทางเพศ” แสดงให้เห็นว่า เพื่อนชายผู้นี้มีลักษณะที่แตกต่างหรือแปลกไปจากสิ่งที่สังคมคาดหวังหรือกำหนดในเรื่องของความเป็นชาย สื่อให้เห็นถึงการนำเสนอภาพการแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา โดยมองว่ากลุ่มคนเพศชายคือกลุ่มคนที่ปกติ ส่วนผู้ชายที่มีความเบี่ยงเบนคือคนที่แตกต่างไปจากกลุ่มคนปกติ หรือเป็นผู้ผิดปกติ

7) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ

ปรากฏกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทน 2 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน ได้แก่ คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อความหมายเกี่ยวกับโรคติดต่อ ได้แก่ การตรวจหาเชื้อเอชไอวี หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และ 2) การใช้สหบท โดยการอ้างงานวิจัย ดังตัวอย่าง

- (17) โรคไวรัสตับอักเสบบี เป็นโรคที่รู้จักกันมานานและยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย พบได้ ทั้งในเพศชายและเพศหญิง จากการศึกษาพบว่าบุคคลที่มีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี ได้แก่
1. บุคคลที่เกิดในถิ่นที่มีการระบาดของโรคสูง
 2. บุคคลที่ใกล้ชิดสัมผัสกับผู้ป่วยไวรัสตับอักเสบบี
 3. ผู้ที่ใช้สารเสพติดฉีดเข้าหลอดเลือด
 4. ชายรักร่วมเพศ
 5. ผู้ที่มีเพศสัมพันธ์กับคนจำนวนมาก
 6. ผู้ที่มีเพศสัมพันธ์กับผู้ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี

(กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557ช, น. 51-52)

จากตัวอย่างที่ (17) ผู้เขียนใช้สหพทโดยอ้างอิงงานวิจัยเพื่อนำเสนอว่า กลุ่มผู้ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี คือ ชายรักร่วมเพศ การอ้างอิงงานวิจัยจะทำให้เนื้อหาที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทมองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีความเสี่ยงที่จะติดโรคติดต่อ เนื่องจากมีการเลือกนำเสนอถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ในขณะที่ข้ออื่น ๆ เป็นการกล่าวโดยรวมถึงพฤติกรรมของบุคคลที่มีโอกาสสูงในการติดเชื้อ โดยไม่ได้กล่าวถึงเพศสภาพใด

8) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประพัตตินไม่เหมาะสม

ปรากฏกลวิธีในการนำเสนอภาพตัวแทน 2 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน ลักษณะที่ปรากฏคือ คำอ้างถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศร่วมกับคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการตัดสินประเมินค่า เช่น *เหมาะสม* *ถูกต้อง* และ 2) การใช้โครงสร้างประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเงื่อนไข ดังตัวอย่าง

- (18) ดังนั้นเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่จะทำให้เด็กได้เรียนรู้การแสดงพฤติกรรมทางเพศของตนเองอย่างเหมาะสม แต่ถ้าครอบครัวไม่เป็นแบบอย่างในการแสดงพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม อาจจะทำให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมทางเพศที่ไม่ถูกต้องตามเพศ เกิดการเบี่ยงเบนทางเพศได้

(กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, น. 25)

จากตัวอย่างที่ (18) ผู้ผลิตตัวบทใช้การใช้คำที่แสดงการประเมินค่าร่วมกับการใช้โครงสร้างประโยคแสดงเงื่อนไขเพื่อนำเสนอว่า “ถ้า” ครอบครัวไม่เป็นแบบอย่างในการแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ “เหมาะสม” “อาจจะทำให้” เด็กเรียนรู้พฤติกรรมทางเพศที่ “ไม่ถูกต้องตามเพศ” เกิดการเบี่ยงเบนทางเพศได้ แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทมองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ถูกต้อง ส่วนผู้หญิงและผู้ชายคือผู้ที่มีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างและเหมาะสม และปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้พฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้องเหมาะสมก็คือครอบครัว หากครอบครัวไม่เป็นแบบอย่างในการแสดงพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม เด็กย่อมเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม จนเกิดเป็นความเบี่ยงเบนทางเพศ แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่เหมาะสม คือ พฤติกรรมที่ถูกต้องตามเพศ ส่วนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คือ พฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องตามเพศ

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาและภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบทั้งภาพตัวแทนที่พึงประสงค์และภาพตัวแทนที่ไม่พึงประสงค์ ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ปรากฏภาพตัวแทนที่ขัดแย้งกัน คือ 1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ปกติ และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ และ 2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าหนังสือเรียนจะเริ่มมีพื้นที่ให้กับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแล้ว แต่ผู้ผลิตตัวบทบางส่วนอาจยังมองว่า

ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไม่เท่าเทียมกับผู้หญิงและผู้ชาย หรือแปลกแยกและแตกต่างจากผู้หญิงผู้ชาย แต่อย่างไรก็ดีนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่หนังสือเรียนมีการกล่าวถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และมีการชี้ให้ผู้เรียนเห็นว่าความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องปกติ ไม่ใช่ความแปลกแยกหรือแตกต่าง

5.2 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม

5.2.1 การผลิตและกระจายตัวบท

หนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ผลิตโดยผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ การศึกษาค้นคว้าจากหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษา ผู้ผลิตตัวบทจึงเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสุขศึกษาและสาขาที่เกี่ยวข้อง หนังสือเรียนทุกชั้นก่อนจะตีพิมพ์ เผยแพร่ จำเป็นต้องได้รับการตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการจากกระทรวงศึกษาธิการว่าสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางฯ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เมื่อผ่านการตรวจสอบแล้วจึงจะได้รับอนุญาตให้ใช้ในสถานศึกษา หนังสือเรียนจึงได้รับการยอมรับว่าถูกต้องและน่าเชื่อถือ ตัวบทในหนังสือเรียนไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาความรู้ หรือความคิดความเชื่อที่แฝงไว้จึงเผยแพร่สู่ผู้เรียนได้ง่ายและรวดเร็ว

นอกจากนี้หากพิจารณาจากกระบวนการผลิตหนังสือเรียน “รัฐ” เป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากเนื้อหาในหนังสือเรียนต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาฯ ที่กำหนดขึ้นโดยรัฐ ดังที่หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้น ม. 4 สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ (พรสุข หุ่นนิรันดร์ และคณะ, 2563, คำนำ) กล่าวว่า “ภายในเล่มออกแบบเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาสาระตรงตามสาระการเรียนรู้แกนกลาง และเอื้อต่อการนำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตัวชี้วัดตามหลักสูตร ในหน้าหน่วยจะมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ระบุไว้ให้” ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า รัฐมีส่วนในการควบคุมความคิดของคนในสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามที่รัฐต้องการ

5.2.2 การบริโภคและตีความตัวบท

หนังสือเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนต้องได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ ทำให้มีมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ ผู้เรียนจึงพร้อมที่จะยอมรับ และปฏิบัติตามเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเรียน รวมถึงความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ที่อาจแฝงอยู่ในตัวบทของหนังสือเรียนนั้นด้วย ในห้องเรียน ผู้สอนหรือครูย่อมใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อในการเรียนการสอนเพื่อความเป็นมาตรฐานเดียวกันในการสอนแต่ละโรงเรียนและแต่ละระดับชั้น สังคมไทยเคยยกย่องว่าครูคือผู้ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ความรู้ที่ครูถ่ายทอดจึงเป็นความรู้ที่ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะยอมรับและปฏิบัติตาม

ทั้งนี้จึงกล่าวได้ว่า หนังสือเรียนถูกผลิตโดยกลุ่มคนที่มีอำนาจในสังคม คือ ภาครัฐและผู้ผลิตตัวบท ซึ่งคือผู้ที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชานั้น ๆ และถ่ายทอดโดยครูอาจารย์ ทำให้สิ่งที่นำเสนอในหนังสือเรียน น่าจะมีอิทธิพลต่อความคิด ทศนคติของผู้เรียนไม่มากนักเลย ภาพตัวแทนที่ถูกนำเสนอจึงถูกส่งต่อไปยังผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนอาจไม่รู้ตัว และส่งผลให้ผู้เรียนที่มีอำนาจน้อยกว่าเข้าใจและรับรู้สารตามที่ผู้มีอำนาจมากกว่าต้องการ

5.3 วิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม

5.3.1 อิทธิพลของสังคมที่ส่งผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในหนังสือเรียน

1) ความคิดเดิมของคนในสังคม

ความคิดเรื่องเพศของคนในสังคม เดิมมักมองแต่เพียงเพศสรีระ ซึ่งคือหญิงและชายเท่านั้น ทำให้ผู้ที่มีเพศสภาวะอื่นที่ไม่ใช่เพศหญิงหรือชาย ถูกมองว่าผิดปกติหรือแตกต่างจากผู้อื่นในสังคม ส่งผลให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกผลักออกมาเป็น “อื่น” หรือเป็น “คนชายขอบ” และความเป็นอื่นนี้ทำให้ในบางครั้ง

ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกจำกัดสิทธิ์หรือโอกาสบางอย่าง เพียงเพราะไม่ได้มีลักษณะตรงตามที่สังคมกำหนดไว้ ดังที่ภัทรรัตน์ พันธุ์ประสิทธิ์ (2559, น. 303) กล่าวว่า

การศึกษาเพศกับร่างกายโดยทั่วไปนั้นเป็นไปตามกรอบคิดและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อว่าผู้ชายและผู้หญิง ลักษณะทางกายภาพของร่างกายส่งผลให้ทั้งสองเพศแตกต่างกัน ความคิดนี้นับว่ามีอิทธิพลอย่างมากตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และความเชื่อที่ว่าบนโลกมีเพศอยู่เพียงสองเพศคือชายและหญิง ทำให้เพศอื่น ๆ นับเป็นความไม่สมบูรณ์หรือผิดปกติ

นอกจากนี้ อำนาจ มงคลสืบสกุล (2561, น. 79) กล่าวว่า “ภาพรวมของสังคมไทยดูเหมือนว่าจะเป็นสังคมที่ค่อนข้างเปิดกว้างและยอมรับต่อกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่พบว่ามีความย้อนแย้งกับความเป็นจริง เพราะสังคมยังไม่ได้ให้การยอมรับอย่างแท้จริง ยังคงมีอคติ การตีตราจากสังคม เพียงเพราะมีอัตลักษณ์ทางเพศที่ไม่ตรงกับขนบธรรมเนียม” จากที่กล่าวมานี้จึงมีความเป็นไปได้ว่า ผู้ผลิตตัวบทบางส่วนอาจจะได้รับอิทธิพลจากความคิดเดิมที่มีอยู่ในสังคมว่า ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งของสังคม จึงทำให้มีภาพตัวแทนด้านที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศปรากฏในหนังสือเรียนที่ปรากฏผ่านกลวิธีทางภาษา

แต่อย่างไรก็ดี ผู้ผลิตตัวบทบางส่วนมีการปฏิเสธมูลบทหรือปฏิเสธความคิดเดิมเหล่านี้เช่นกัน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้รับตัวบท ซึ่งนับเป็นเรื่องที่น่าชื่นชม แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้กันทางความคิดระหว่างความคิดเดิมกับความคิดใหม่ในเรื่องความหลากหลายทางเพศ

2) กฎหมาย

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกที่น่าเสนอเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ สิ่งหนึ่งที่จะยืนยันว่าในสังคมนั้น

มีความเท่าเทียม คือ “กฎหมาย” เพราะเมื่อเกิดปัญหาจากอคติทางเพศ หรือจากความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศขึ้นแล้วไม่มีกฎหมายเพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาก็อาจทำให้ปัญหาเหล่านั้นยังคงอยู่ แต่เมื่อมีการจัดทำกฎหมายหรือพระราชบัญญัติขึ้นขึ้นแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยรับรู้และตระหนักถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ จึงมีมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่เกิดขึ้นในสังคม

แม้ว่าในประเทศไทยจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมฯ แต่ยังมีกฎหมายอีกจำนวนมากที่ยังไม่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างแท้จริง ดังที่อำนาจ มงคลสืบสกุล (2561, น. 79) กล่าวว่า “คู่รักเพศเดียวกันไม่สามารถจะดำเนินการใด ๆ ตามกฎหมายในฐานะคู่สมรสได้ เช่น สิทธิในการจัดการสินสมรส สิทธิประโยชน์ด้านภาษี สิทธิประโยชน์จากการประกันชีวิต ข้อจำกัดเหล่านี้ นับเป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ”

แต่อย่างไรก็ดี การที่หนังสือเรียนมีการใช้สหบทในการอ้างกฎหมายเพื่อนำเสนอถึงพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเริ่มให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ และการนำเสนอถึงพระราชบัญญัตินี้ น่าจะมีส่วนทำให้เกิดการรับรู้ถึงความหลากหลายทางเพศจากแบบเรียนมากยิ่งขึ้น นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะทำให้คนในสังคมตระหนักเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ

3) สื่อสาธารณะ

ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพื้นที่ในสื่อสาธารณะมากยิ่งขึ้น เช่น รายการทางโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ ที่ผู้ชมจะได้เห็นการแสดงออกของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศสามารถนำเสนอตัวตนที่แท้จริงได้ โดยไม่ต้องปิดบังหรือซ่อนเร้นตัวตนที่แท้จริง หรือที่ปรากฏชัดเจนผ่าน “ชีวิ๊สวาย” ที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากคนในสังคม รวมไปถึงการเป็นพรีเซ็นเตอร์ของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลาย

ทางเพศมีพื้นที่ในการแสดงออกมากขึ้น และสังคมเริ่มเปิดรับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นแล้ว แต่อย่างไรก็ดี บุรินทร์ นาคสิงห์ (กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 2565, ย่อหน้าที่ 4) ได้ให้ความเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับชีวิตร่วมและการยอมรับความเสมอภาคทางเพศ ไว้ว่า

ชีวิตร่วมเหล่านี้มีการพูดถึงสิทธิของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศบ้างหรือไม่ คำตอบก็คือไม่ ไม่มีการบอกว่าเราสามารถอยู่ท่ามกลางความหลากหลายอย่างไร มีเพียงนำเสนอเรื่องการทะเลาะกัน รักกัน ไม่มีพูดถึงสิทธิ หรือการให้ความรู้กับคนดูในการปฏิบัติต่อกับกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ มีเพียงบางรูปแบบของกลุ่มนี้เท่านั้นที่ถูกนำมาผลิตซ้ำ

ทั้งนี้จึงน่าสนใจว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับการยอมรับแค่ไหน สื่อสาธารณะหรือไม่ เพราะในชีวิตจริงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังคงถูกจำกัดโอกาส ถูกมองในด้านลบ หรือถูกมองว่าเป็นอื่นจากคนในสังคมอยู่เช่นเดิม ท้ายที่สุดการมีพื้นที่ในสื่อสาธารณะของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ นับเป็นมุมหนึ่งที่ได้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมได้รับการรับรู้ และอาจได้รับการยอมรับมากขึ้นกว่าในอดีต แต่อาจไม่ใช่การยอมรับได้อย่างแท้จริง เพราะจากตัวบทในหนังสือเรียน ก็ยังปรากฏภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่เท่าเทียมกับเพศภาวะอื่นอยู่เช่นเดิม

5.3.2 ผลของการนำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในหนังสือเรียนที่ส่งผลต่อคนในสังคม

จากที่ได้กล่าวไปแล้วว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่มีผลต่อการรับรู้และความคิดความเชื่อของคนในสังคม เมื่อหนังสือเรียนนำเสนอภาพของสิ่งใด ย่อมทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเชื่อว่าเป็นเช่นนั้น แม้ว่าหนังสือเรียนจะนำเสนอว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ปกติทั่วไป ไม่ได้แตกต่างจากผู้หญิงและผู้ชาย แต่จากการศึกษาก็ยัง

ปรากฏภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ และภาพตัวแทนที่นำเสนอถึงพฤติกรรมด้านลบของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนบางส่วนอาจยังมีความคิดเชิงลบหรือมีอคติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งนี้จึงอาจส่งผลต่อการรับรู้ของผู้รับตัวบท ซึ่งคือผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษา กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอาจรู้สึกว่าการยังไม่ได้เปิดกว้างและให้การยอมรับ ทำให้ไม่กล้าเปิดเผยหรือแสดงออกตัวตน และอาจทำให้รู้สึกว่าถูกแบ่งแยกพวกเขา-พวกเราจากคนในสังคม ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่ใช่ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือ บุคคลเพศหญิงหรือเพศชาย อาจเข้าใจว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งในสังคมที่ต้องพยายามทำความเข้าใจ ยอมรับ ช่วยเหลือ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมหรืออคติระหว่างเพศได้

แต่อย่างไรก็ดี การที่หนังสือเรียนเริ่มมีเนื้อหากล่าวถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ กล่าวถึงความหลากหลายทางเพศ พยายามนำเสนอด้านที่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงปฏิเสธความคิดเดิมเรื่อง 2 เพศของคนในสังคมนับเป็นสิ่งที่ดีและควรชื่นชม เพราะแสดงให้เห็นว่ารัฐหรือคนในสังคมเริ่มให้การยอมรับและให้ความสำคัญกับเรื่องความหลากหลายทางเพศมากขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเริ่มมีพื้นที่ในสังคมมากขึ้น ได้รับการรับรู้และยอมรับจากคนส่วนหนึ่งในสังคมแล้ว แต่อาจเนื่องด้วยความคิดเดิมของคนในสังคมหรือปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ จึงทำให้ผู้เขียนบางส่วนอาจยังมีความคิดด้านลบต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏจึงยังมีภาพที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ

สุดท้ายนี้สิ่งที่ผู้ผลิตหนังสือเรียนควรตระหนักและให้ความสำคัญ คือ การให้ความสำคัญกับทุกเพศอย่างเท่าเทียมกัน และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเพศว่า เพศมีความแตกต่างและหลากหลาย ไม่ได้มีเพียง 2 เพศตามเพศสรีระเพียงเท่านั้น รวมถึงระมัดระวังในการนำเสนอเนื้อหาเพื่อไม่ให้นำเสนอเนื้อหาที่มีอคติเรื่องเพศ

เพื่อให้ผู้รับตัวบทหรือผู้เรียนมีความเข้าใจในเรื่องเพศสภาวะอย่างถูกต้อง และไม่ก่อให้เกิดอคติขึ้นกับเพศใดเพศหนึ่ง

6. สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

6.1 สรุปผลการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาในการนำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศทั้งสิ้น 6 กลวิธี เรียงตามความถี่ที่พบ ได้แก่ การใช้คำอ้างถึงการใช้คำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้มูลบท การใช้โครงสร้างประโยค การใช้สหพ และการใช้วัจนกรรม กลวิธีทั้ง 6 กลวิธีนี้ นำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ซึ่งพบภาพที่พึงประสงค์ในความถี่ที่สูงกว่าภาพตัวแทนที่พึงประสงค์ ปรากฏ 2 ภาพตัวแทนย่อย ได้แก่ 1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นบุคคลปกติ และ 2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นมากขึ้น ส่วนภาพตัวแทนที่ไม่พึงประสงค์ ปรากฏ 8 ภาพตัวแทนย่อย ได้แก่ 1) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกจำกัดโอกาสหรือสิทธิต่าง ๆ 2) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกระทำ 3) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศคือผู้เป็นอื่น 4) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องได้รับการคุ้มครองดูแล 5) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประสบปัญหาในการใช้ชีวิต 6) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ผิดปกติ 7) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อ และ 8) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประพฤติตนไม่เหมาะสม ภาพตัวแทน

ที่ปรากฏนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทเริ่มมีการเปิดกว้างและให้พื้นที่ต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่ก็ยังมีอคติบางประการหรือความคิดด้านลบแฝงอยู่

วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมที่มีผลต่อการผลิตวาทกรรมในครั้งนี้ คือ ผู้ร่วมเหตุการณ์ การสื่อสารและจุดมุ่งหมาย ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ ผู้ส่งสารและผู้รับสาร ผู้ส่งสารในเหตุการณ์การสื่อสาร คือ รัฐ ผู้ผลิตตัวบท และผู้สอน ส่วนผู้รับสาร คือ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษา เห็นได้ว่าผู้ส่งสารมีอำนาจ (power) มากกว่าผู้รับสาร คนในสังคมรับรู้หนังสือเรียนเป็นแหล่งความรู้ที่มีความน่าเชื่อถือและถูกต้อง เพราะถูกผลิตโดยกลุ่มบุคคลที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เมื่อหนังสือเรียนมีการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะใด หรือผู้สอนถ่ายทอดความรู้และความคิดความเชื่อในลักษณะใด ผู้รับสารหรือผู้เรียนจึงมีหน้าที่รับสารและปฏิบัติตาม

จุดมุ่งหมายของการผลิตหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษา คือ ใช้เป็นเครื่องมือหรือเป็นสื่อการเรียนการสอนในรายวิชาสุขศึกษา และนอกจากจะเป็นแหล่งความรู้แล้ว หนังสือเรียนยังถือเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาผู้เรียนให้มีความคิดและการกระทำตามที่ผู้ผลิตตัวบทหรือสังคมคิดว่าพึงประสงค์และถูกต้องอีกด้วย เมื่อมีการผลิตซ้ำเนื้อหาในลักษณะเดิมย้อมก่อก่อให้เกิดเป็นการควบคุมจิตใจ ควบคุมความคิด ตลอดไปจนถึงการกระทำของคนในสังคมได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ผ่านการนำเสนอเนื้อหาความรู้สถานการณ์ หรือบทสนทนาต่าง ๆ ที่นับว่าเป็นภาษาที่แยบยล เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดและแสดงบทบาทตรงตามที่สังคมได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิง ชาย หรือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งประเด็นการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ประเด็นด้านการเปิดพื้นที่สำหรับการนำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และ 2) ประเด็นการถ่ายทอดชุดความคิดจากหนังสือเรียนสู่ผู้รับตัวบท

ประเด็นด้านการเปิดพื้นที่สำหรับการนำเสนอภาพตัวแทนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษา พบว่าหนังสือเรียนรายวิชาสุขศึกษามีพื้นที่ให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ซึ่งนับเป็นหนังสือเรียนรายวิชาแรก ๆ ที่มีการนำเสนอถึงความหลากหลายทางเพศอย่างเปิดเผย มีการอธิบายและให้ความรู้เกี่ยวกับ “เพศ” ที่มีความหลากหลาย รวมถึงมีการกล่าวถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเมื่อมีการนำเสนอเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ เช่น “ค่านิยมเรื่องเพศ คือ สิ่งที่ไม่บุคคลหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดพฤติกรรมทางเพศของเพศชาย เพศหญิง และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ” (อุทัย สงวนพงษ์, 2563, น. 20)

นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการสร้างความเข้าใจใหม่แก่คนในสังคมว่าแท้จริงแล้ว “เพศมีหลากหลาย ไม่ได้มีเพียงเพศหญิงหรือเพศชายที่อิงจากร่างกายเท่านั้น” หนังสือเรียนสุขศึกษามีบทบาทในการสร้างการรับรู้และความเข้าใจของสมาชิกในสังคมเกี่ยวกับชีวิต สุขภาพ และสวัสดิภาพในสังคม การเปิดพื้นที่และให้ความรู้ถึงความหลากหลายทางเพศถือว่ามีความทันสมัยและเข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน นับเป็นสิ่งที่ “ควรค่าแก่การชมเชย” แต่อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว พบว่ายังมีการใช้กลวิธีทางภาษาที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียม หรือแบ่งทัศนคติด้านลบต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศโดยที่ผู้เขียนอาจไม่รู้ตัว แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้กันทางความคิดระหว่างความคิดเดิมกับความพยายามปฏิเสธความคิดที่มีมาแต่เดิม เช่นเดียวกับงานวิจัยของธีระ บุชบกแก้ว (2553) และศุภาธิป พาณิชตระกูล (2556) ที่พบทั้งภาพตัวแทนที่นำเสนอภาพด้านบวกและภาพด้านลบของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทริยา แรมวัลย์ (2563) ที่พบว่าหนังสือเรียนสุขศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ดีพิมพ์หลัง พ.ศ. 2560 มีความพยายามที่จะปรับปรุงเนื้อหาเรื่องเพศวิถีให้ทันสมัยมากขึ้น แต่ก็ยังปรากฏ

เนื้อหาจากบางสำนักพิมพ์ที่มองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแตกต่างจากผู้หญิงและผู้ชาย หรือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีพฤติกรรมด้านลบ ซึ่งมีข้อแตกต่างจากงานวิจัยของวิจิตร ว่องวาริทิพย์ (2559) ที่ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาที่ตีพิมพ์ก่อน พ.ศ. 2559 งานวิจัยของวิจิตร ว่องวาริทิพย์ (2559) พบว่า ทุกสำนักพิมพ์นำเสนอว่าในสังคมมีเพียง 2 เพศ คือ เพศหญิงและเพศชาย ซึ่งเป็นเพศที่ปกติ ส่วนกลุ่มคนที่มีการแสดงออกไม่ตรงกับเพศกำเนิดจะถูกจัดให้เป็นกลุ่มที่มีความผิดปกติ และพบว่าหนังสือเรียนที่ได้ศึกษาไม่ได้นำเสนอเนื้อหาที่นำไปสู่ความเข้าใจที่เป็นรูปธรรมในเรื่องความเสมอภาคทางเพศ ทั้งนี้อาจเนื่องจากความแตกต่างเรื่องขอบเขตของข้อมูล จึงทำให้เห็นว่าผู้ผลิตหนังสือเรียนมีการปรับปรุงเนื้อหาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศให้ดีขึ้นและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังปรากฏเนื้อหาบางส่วนที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ

การมีพื้นที่ในหนังสือเรียนของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนั้น โดยมากเป็นการนำเสนอหรือสอนให้ผู้รับตัวบทเข้าใจและยอมรับถึงความหลากหลายทางเพศ แต่ไม่ได้มีการนำเสนอถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากนัก การที่หนังสือเรียนนำเสนอเนื้อหาถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแสดงให้เห็นว่าเรื่องความหลากหลายทางเพศเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจ แต่การมีพื้นที่ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนี้ อาจเป็นเพียงการสร้าง “การรับรู้” แต่ยังไม่สามารถทำให้คนในสังคม “ยอมรับ” ความหลากหลายทางเพศได้ ปัจจัยส่วนหนึ่งอาจเกิดจากความคิดเดิมของคนในสังคมที่ยังยึดติดกับเพศสรีระตามธรรมชาติ เพราะหากในสังคมมีความเท่าเทียมระหว่างเพศ หรือคนในสังคมตระหนักได้ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่าเทียมกับเพศสภาวะอื่นหรือทุกเพศสภาวะเท่าเทียมกัน ในหนังสือเรียนอาจไม่จำเป็นต้องสอนให้ยอมรับและเข้าใจผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่เนื่องจากผู้ผลิตตัวบทบางส่วนอาจยังมองว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแตกต่าง จึงทำให้

ยังมีการนำเสนอเนื้อหาเรื่องการยอมรับ การทำความเข้าใจ และความเท่าเทียมระหว่างเพศ เพื่อให้คนในสังคมเข้าใจในสิ่งนี้

ประเด็นการถ่ายทอดชุดความคิดจากหนังสือเรียนสู่ผู้รับตัวบท หนังสือเรียนเป็นเสมือนแหล่งความรู้ในการเตรียมพร้อมผู้เรียนสู่สังคม ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสรณี วงศ์เปี้ยสัจจ์ และคณะ (2547) และวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ที่พบว่าหนังสือสำหรับเด็กและหนังสือเรียนทำหน้าที่เป็นสารทางอุดมการณ์ที่ตอกย้ำหรือสื่อความคิดที่มีผลต่อทัศนคติและการแสดงออกของคนในสังคม หนังสือเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนคุ้นชินกับอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่จนเสมือนว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาจนผู้เรียนไม่ทันรู้สึกตัวว่ากำลังได้รับการปลูกฝังอุดมการณ์

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า หนังสือเรียนมีส่วนในการประกอบสร้าง “ภาพตัวแทน” ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างชัดเจน ผ่านการเลือกใช้ “ภาษา” ของผู้ส่งสาร คือ ผู้ผลิตตัวบทและภาครัฐที่ต้องการสร้างสมาชิกที่พึงประสงค์ออกสู่สังคม การที่หนังสือเรียนมีเนื้อหาเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ หรือมีการกล่าวถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ นับว่าสังคม “รับรู้” การมีอยู่ของกลุ่มบุคคลนี้ แต่การที่หนังสือเรียนยังปรากฏภาพตัวแทนที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ อาจพิจารณาได้ว่าบุคคลเหล่านี้ “ยังไม่ได้รับการยอมรับ” อย่างแท้จริง หนังสือเรียนนั้นมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างการรับรู้และสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคม หากหนังสือเรียนมีการนำเสนอเนื้อหาอย่างระมัดระวัง โดยให้ความสำคัญแก่ทุกเพศอย่างเท่าเทียมกัน และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเพศว่าเพศมีความแตกต่างและหลากหลาย รวมถึงระมัดระวังในการนำเสนอเนื้อหาเพื่อไม่ให้นำเสนอเนื้อหาที่มีอคติเรื่องเพศ หนังสือเรียนจะสามารถส่งเสริมให้สังคมเปิดกว้างและยอมรับต่อความหลากหลายทางเพศได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สุขศึกษาและพลศึกษา. สกสศ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557ก). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สุขศึกษาและพลศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). สกสศ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557ข). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สุขศึกษาและพลศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). สกสศ.
- กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. (9 มิถุนายน 2565). ซีรีส์วาทะกับช่องว่างในการขับเคลื่อนความหลากหลายทางเพศ. <https://www.thaimediafund.or.th/20220609-2/>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). สื่อและวัฒนธรรมศึกษากับสังคมไทย. รัฐศาสตร์สาร, 23, 50-97.
- กิตติ ปรมัตถผล, ปรีชา ไวยโกศา, กำไลทิพย์ ระน้อย, ศิริรัตน์ สีเหลือง, วิชาญ มะวิญธร, และ ประภาพร พนุโล. (2562ก). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. เอมพันธ์.
- กิตติ ปรมัตถผล, ปรีชา ไวยโกศา, กำไลทิพย์ ระน้อย, ศิริรัตน์ สีเหลือง, วิชาญ มะวิญธร, และ ประภาพร พนุโล. (2562ข). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. เอมพันธ์.
- คชาธิป พานิชตระกูล. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปีพ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. [วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).

- ชีรา ทองกระจาย. (2565). *ความเท่าเทียมกันทางเพศสภาพ*. <https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/82427-8.pdf>
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ บุษบกแก้ว. (2553). *กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่ม “เกย์ออนไลน์”*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).
- พรสุข นุ่นนรินทร์, ประภาเพ็ญ สุวรรณ, สุรีย์พันธุ์ วรพงศธร, และ อนันต์ มลารัตน์. (2562). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* (พิมพ์ครั้งที่ 16). อักษรเจริญทัศน์ อจท.
- พรสุข นุ่นนรินทร์, ประภาเพ็ญ สุวรรณ, สุรีย์พันธุ์ วรพงศธร, และ อนันต์ มลารัตน์. (2563). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4* (พิมพ์ครั้งที่ 12). อักษรเจริญทัศน์ อจท.
- พรสุข นุ่นนรินทร์, ประภาเพ็ญ สุวรรณ, สุรีย์พันธุ์ วรพงศธร, และ อนันต์ มลารัตน์. (2564). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* (พิมพ์ครั้งที่ 15). อักษรเจริญทัศน์ อจท.
- ภัทรรัตน์ พันธุ์ประสิทธิ์. (2559). *ผู้หญิงในมิติประวัติศาสตร์เพศภาวะ: ใน พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ (บรรณาธิการ), พล้งผู้หญิง แม่เมีย และเทพสตรี: ความจริงและภาพแทน* (น. 296-312). สำนักงานพระพุทธรศาสนา.
- ภัทริยา แรมวัลย์. (2563). *เพศวิถีในหนังสือแบบเรียน กรณีศึกษา หนังสือเรียนวิชาสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. ThaiLIS.
- วิจิตร ว่องวาริทธิย์. (2559). *ความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนไทย*. มูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ.

- วิภาดา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2559). ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นชาย-
ความเป็นหญิงในหนังสือชุด “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก”. *รวมสาร*, 14(3),
27-34.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียน
รายวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503-2544: การศึกษา
ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository
(CUIR).
- สรณี วงศ์เปี้ยสัจจ, หัตยา จันทรมังกร, และ ศตนันต์ เปียงบุญทา. (2547).
รายงานการวิจัย เรื่องหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยที่ได้รับ
รางวัล: การวิเคราะห์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
https://archive.lib.cmu.ac.th/full/res/2547/tressh510078_47_full.pdf
- ศิริพร รักดีผาสุข. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการ
นำมาศึกษาภาษาไทย. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหมาย แต่งสกุล, เขาวลิต ภูมิภาค, และ กัลยภัฏร์ ศรีไพโรจน์. (ม.ป.ป.).
หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.
สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- สำนักงานราชกิจจานุเบกษา. (2558). พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ
พ.ศ. 2558. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2558/A/18/17.PDF>
- อำนาจ มงคลสืบสกุล. (2561). สิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทาง
เพศในบริบทสังคมไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมกุฏราชกุมาร*.
1(1), 69-80.
- อุทัย สงวนพงษ์ และ สุณัฏฐา สงวนพงศ์. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน
สุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).

- อุทัย สงวนพงษ์. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- อุมาวัลย์ ซีซัง. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 - 2553 [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).
- Fairclough, N. (1995a). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. Longman.
- Fairclough, N. (1995b). *Media discourse*. Arnold.
- Hall, S. (2003). *Representation: Cultural representations and signifying practice*. SAGE.
- Panpothong, N. (2015). Thai primary school history textbooks: A textually-oriented critical discourse analysis. *Journal of Language and Linguistics*, 34(1), 66-93.
- van Dijk, T. A. (2003). Critical discourse analysis. In D. Schiffrin (Eds.), *The handbook of discourse analysis*. (pp. 352-371). Blackwell.